

سال هشتم / زمستان ۱۳۹۸

روزنامه‌نگاری محیط‌زیست: مطالعه موردی پوشش خبری رویداد بلداجی در خبرگزاری‌ها و سایت‌های خبری

• سید ثریا موسوی^۱

چکیده

تابستان ۱۳۹۵ به دنبال انتقال آب از بلداجی (شهری در استان چهارمحال و بختیاری) به مجتمع فولاد سفیددشت تنش‌هایی در این شهر رخ داد. هدف این مقاله شناخت نحوه پوشش خبری رویداد بلداجی در خبرگزاری‌ها و سایت‌های خبری داخلی است. پژوهش پیش‌رو در پی پاسخ به این سؤال است که خبرگزاری‌ها و سایت‌های خبری داخلی چگونه رویداد بلداجی را پوشش داده‌اند. به این منظور با روش تحلیل محتوای کمی ۱۲۷ مطلب خبرگزاری‌ها و سایت‌های خبری داخلی درباره رویداد بلداجی از ۹۵/۴/۲۹ تا ۹۵/۵/۲۹ کل‌شماری شدند. یافته‌ها با استفاده از مفاهیم روزنامه‌نگاری توسعه، روزنامه‌نگاری محیط‌زیست و روزنامه‌نگاری بحران تحلیل شدند.

طبق نتایج بیشتر مطالب در هفته اول وقوع رویداد منتشر شده‌اند و رویداد بلداجی به‌عنوان رویدادی اجتماعی، سیاسی مطرح شده است. در بیشتر موارد با عنوان «درگیری» و «تجمع» به آن اشاره شده است. خبرگزاری‌ها و سایت‌های داخلی برای پوشش رویداد از «خبر»های «رویداد مدار» استفاده کرده‌اند و به معیارهای روزنامه‌نگاری توسعه، بحران و محیط‌زیست کم‌توجه بوده‌اند. در بیش از نیمی از مطالب به پیشینه رویداد اشاره شده که بیشتر آن‌ها توصیف کلی رویداد بوده است و چندان به تحلیل و ریشه‌یابی رویداد نپرداخته‌اند. بیشتر مطالب در قبال برنامه‌های دولت موضع‌گیری نکرده‌اند و نگاه «مسئله‌محور» ندارند. در مطالب محدودی که به ریشه مشکلات اشاره شده «برنامه‌های نامناسب» و «خشکسالی» ریشه مشکلات عنوان شده است.

واژگان کلیدی: بلداجی، بحران آب، روزنامه‌نگاری بحران، روزنامه‌نگاری توسعه، روزنامه‌نگاری محیط‌زیست.

^۱ دانشجوی دکتری علوم ارتباطات، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران (نویسنده مسئول)

بیان مسئله

در دنیای امروز، رسانه‌ها می‌توانند نقش برجسته‌ای در شکل‌دهی به افکار عمومی و تقویت جامعه ایفا کنند. آن‌ها از منابع اصلی شناخت و آگاهی هستند، اطلاعات و اخبار مورد نیاز را به مخاطبان عرضه می‌کنند، رویدادها را تفسیر می‌کنند، وظیفه ایجاد همبستگی در جامعه را بر عهده دارند، میانجی انسان‌ها و واقعیت هستند و به ادراک آنان از محیط، رویدادها و پدیده‌ها شکل می‌دهند. دیدگاه‌های زیادی درباره اهمیت رسانه‌ها وجود دارد. مانند اینکه محتوای رسانه‌ها بر ارزش‌ها و نگرش‌ها اثر می‌گذارد و رسانه‌ها قادرند اولویت‌های ذهنی مردم را شکل دهند. مک‌کوئیل معتقد است محیط نمادینی که در آن زندگی می‌کنیم به واسطه رسانه‌های جمعی بر ما مکشوف می‌شود، رسانه‌ها حوادث را تفسیر می‌کنند و بین مردم و نهادهای مختلف پیوند می‌زنند (مک‌کوئیل، ۱۳۸۸: ۸۳-۸۲).

در حال حاضر مسائل زیست‌محیطی و پیامدهای آن یکی از مسائل مهم جهان است. آلودگی‌های زیست‌محیطی، کمبود آب، تخریب محیط‌زیست و موارد مشابه آن از مهم‌ترین چالش‌های پیش‌روی جهان امروز است. به باور هنسن، رسانه‌ها در نحوه شناخت ما از مسائل محیط‌زیست نقشی اساسی دارند (Hansen, 2011:9).

گاه مسائل زیست‌محیطی و پیامدهای آن بحران ایجاد می‌کنند. هنگام وقوع بحران نیز رسانه‌ها نقشی حیاتی دارند و می‌توانند زبان‌ها و پیامدهای بحران را کاهش دهند. هنگام بحران، رسانه‌ها هشدارهای احتمالی را به مردم اطلاع می‌دهند. همچنین، وظیفه آگاه‌سازی افکار عمومی و حساس کردن آن را بر عهده دارند تا خونسردی و بی‌توجهی بر افکار عمومی حاکم نشود. البته باید توجه داشت که رسانه‌ها ممکن است کژکارکرد هم داشته باشند و همچون پرده پوشاننده واقعیت عمل کنند.

مسئله آب یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های جهانی، منطقه‌ای و ملی است. با افزایش جمعیت تقاضا برای آب افزایش می‌یابد. به همین دلیل، آب به عنصری کمیاب تبدیل می‌شود (Klöpper, 2008:326). کاربران آب به‌طور مداوم در رقابت برای آن به سر می‌برند. همین مسئله منجر به ایجاد تنش، اختلاف و گاه درگیری بر سر آب می‌شود (Giordano and Joy et al: 2003:163). البته تضاد بر سر منابع آبی از گذشته وجود داشته است (Joy et al: 2007, 29) و مسئله جدیدی نیست، اما موقعیت جغرافیایی ایران، خشکسالی، خشک شدن

رودخانه‌ها و تالاب‌ها، برنامه‌های توسعه و ... منجر شده است که مسئله آب یکی از مهم‌ترین مسائل ایران شود. به‌ویژه در چند سال گذشته، پیامدهای اجتماعی مسائل زیست‌محیطی در ایران آشکارتر شده است. در یکی از این موارد تابستان ۱۳۹۵ به دنبال انتقال آب از بلداجی به مجتمع فولاد سفیددشت تنش‌هایی در شهر بلداجی رخ داد. هدف این تحقیق شناخت نحوه پوشش خبری این رویداد در خبرگزاری‌ها و سایت‌های داخلی است. شناخت نحوه برجسته‌سازی درگیری بلداجی در رسانه‌های مورد بررسی و میزان توجه آن‌ها به روزنامه‌نگاری توسعه، بحران و محیط‌زیست از اهداف دیگر این مقاله است.

در چند دهه اخیر ضریب نفوذ اینترنت در ایران و جهان افزایش یافته است. به همین دلیل، خبرگزاری‌ها و سایت‌های خبری اینترنتی یکی از در دسترس‌ترین و سریع‌ترین منابع خبری برای بیشتر مخاطبان هستند. برخی روزنامه‌ها نیز مطالب خود را از خبرگزاری‌ها تهیه می‌کنند. از این رو محتوای خبرگزاری‌ها و سایت‌های خبری را برای بررسی انتخاب کرده‌ایم. از آنجاکه مسائل زیست‌محیطی پیچیده‌اند، در تحلیل مطالب خبرگزاری‌ها درباره این رویداد کوشیده‌ایم تا از نظریه برجسته‌سازی، مفاهیم روزنامه‌نگاری توسعه، روزنامه‌نگاری محیط‌زیست و روزنامه‌نگاری بحران استفاده کنیم. چراکه این رویداد را می‌توان از هم نوعی بحران، هم رویدادی زیست‌محیطی و هم رویدادی ناشی از سیاست‌های توسعه دانست.

این‌که مردم تا چه حد از مسائل زیست‌محیطی و پیامدهای آن آگاهی داشته باشند و به آن اهمیت دهند، به اطلاعات رسانه‌ها بستگی دارد، نحوه واکنش مردم به این مسائل نیز تا حد زیادی به اطلاعات دریافتی از رسانه‌ها وابسته است. به باور کیتینگ رسانه‌های خبری در نحوه واکنش ما به مشکلات زیست‌محیطی نقشی اساسی دارند. کیتینگ معتقد است «رسانه مسئولیت سنگینی دارد چرا که منابع اولیه اطلاعات زیست‌محیطی عده زیادی از مردم است» (Keating, 1993:1). بنابراین چگونگی انعکاس درگیری بلداجی به دلیل انتقال آب توسط

خبرگزاری‌ها و سایت‌های خبری داخلی به مثابه یک رسانه نیاز به بررسی دقیق علمی دارد.

در چند سال گذشته با برجسته‌شدن مسائل مربوط به آب در ایران، پیامدهای اجتماعی و سیاسی این مسائل آشکار شده است. پژوهش‌هایی که به‌طور کلی نسبت رسانه‌ها و مسئله آب را بررسی کرده باشند، بسیار اندک اند. حال آنکه با توجه به اهمیت مسئله آب و اهمیت رسانه‌ها و نقش‌هایی که در دنیای کنونی دارند، شناخت عملکرد رسانه‌ها درباره این مسائل

ضروری است. با بررسی وضع موجود رسانه‌هاست که نقاط ضعف و قوت آنان آشکار می‌شود. نتایج این پژوهش می‌تواند شناختی هر چند کوچک از نحوه پوشش رسانه‌ای مسائل مرتبط با آب را ارائه دهد و دست‌اندرکاران رسانه را برای برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری برای رسانه‌های خود یاری دهد.

پیشینه پژوهش

طبق بررسی‌هایی که انجام دادیم، تاکنون پژوهشی داخلی محتوای رسانه‌ها را با هدف شناخت عملکرد آنان نسبت به یک رویداد اجتماعی مربوط به آب بررسی نکرده است. افزون بر این، هیچ پژوهشی عملکرد رسانه‌ها در خصوص رویداد بلداجی را مطالعه نکرده است، هرچند برخی تحقیقات نحوه انعکاس مسائل زیست‌محیطی را در رسانه‌ها بررسی کرده‌اند که در ادامه آن‌ها را مرور می‌کنیم. وجه تمایز این پژوهش تحقیقات قبلی بررسی نحوه پوشش خبری رویداد بلداجی در سایت‌ها و خبرگزاری‌های داخلی است.

ببران و داوودی (۱۳۹۱) نحوه پوشش خبری وقایع مرتبط با محیط‌زیست را در رسانه‌های سایبر جریان اصلی و رسانه‌های سایبر شهروندی) کرده‌اند. تمرکز اصلی این تحقیق بر آتش‌سوزی جنگل‌های شمال است. نتایج این پژوهش که با روش تحلیل محتوا انجام شده است، نشان می‌دهد در وبلاگ‌ها ارزش خبری «برخورد» اولویت دارد و در خبرگزاری‌ها ارزش خبری «شهرت و تازگی». همچنین رسانه‌های سایبر جریان اصلی و رسانه‌های سایبر شهروندی دو مسیر هم‌جهت را به اشکال گوناگون طی می‌کنند یعنی هم از نظر محتوایی از دریچه خاص خود به مسائل می‌نگرند و هم از نظر شکلی با یکدیگر متفاوت هستند (ببران و داوودی، ۱۳۹۱: ۱۴).

محبوبی (۱۳۹۱) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با روش تحلیل محتوا، مطالب زیست‌محیطی روزنامه‌های همشهری، مردم‌سالاری و ایران را بررسی کرده است. هدف اصلی این تحقیق شناخت جایگاه روزنامه‌نگاری زیست‌محیطی در مطبوعات ایران با تأکید بر توسعه پایدار است. نتایج نشان می‌دهد روزنامه‌های بررسی شده مسائل زیست‌محیطی را چندان برجسته نمی‌کنند. تفسیر، تحلیل و ارائه گزارش کمتر مورد توجه بوده‌اند. روزنامه‌های بررسی شده در ارتباط با اهداف توسعه پایدار نیز بیشتر بر پوشش اخبار آلودگی هوا متمرکز شده‌اند. از

نظر روزنامه‌نگاری توسعه و اصول روزنامه‌نگاری حرفه‌ای در برخی جنبه‌ها عملکردی ضعیف و در برخی جنبه‌ها عملکردی قابل قبول داشته‌اند. پژوهشگر مدعی است روزنامه‌نگاری زیست‌محیطی در کشور ما شکل نگرفته است (محبوبی، ۱۳۹۱: ۱۸۶-۱۹۴).

مرتضی احمدی (۱۳۹۲) در پایان‌نامه خود نحوه پوشش مطالب مربوط به آلودگی هوای کلان‌شهرهای ایران در مطبوعات را با روش تحلیل محتوا بررسی کرده است. هدف پژوهش او شناخت میزان برجسته‌سازی آلودگی هوا در شش ماه دوم سال ۹۱ است. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که روزنامه‌های ایران آلودگی هوا را برجسته‌سازی نمی‌کنند. در رسانه‌های بررسی شده مطالب رویدادمدار بیشتر منتشر شده است و مصاحبه بیشترین سبک مطالب را تشکیل می‌دهد. این پژوهشگر مدعی است روزنامه‌ها در نقد عملکرد دولت به نسبت خوب عمل کرده‌اند، اما تحلیل، تفسیر و ارائه گزارش کمتر مورد توجه قرار گرفته است (احمدی، ۱۳۹۲: ۱۳۸-۱۴۲).

مبانی نظری

ارتباطات محیط‌زیست

محیط‌زیست^۱ در چند دهه اخیر یکی از دغدغه‌های عمومی زمان ما شده است و رسانه‌ها و ارتباطات در این زمینه نقشی اساسی دارند (Hansen, 2011:9). ارتباطات محیط‌زیست استفاده برنامه‌ریزی‌شده و راهبردی از فرایند ارتباطات به منظور حمایت از سیاست‌گذاری مؤثر و اجرای پروژه‌ها با توجه به محیط‌زیست است (OECD, 1999:5). از نظر کاکس (۲۰۱۲) با توجه به موضوعات متنوعی که ارتباطات محیط‌زیست با آن سروکار دارد، اگر از ارتباطات محیط‌زیست تعریفی ساده مانند «صحبت کردن» یا «انتقال اطلاعات درباره موضوعات گسترده زیست‌محیطی» داشته باشیم، تعریف‌های ما به تنوع موضوع‌های مورد بحث ارتباطات محیط‌زیست خواهد بود. از این رو، کاکس می‌کوشد تعریفی از ارتباطات محیط‌زیست ارائه دهد که تنوع موضوعات زیست‌محیطی را در نظر داشته باشد. کاکس برای ارتباطات زیست‌محیطی دو کارکرد قائل است. «ارتباطات زیست‌محیطی عمل‌گرا است»: این کارکرد آموزش، هشدار، ترغیب، بسیج و کمک به حل مسائل زیست‌محیطی را در برمی‌گیرد. ۲. کارکردی سازنده^۲ که

1 environmental communication

2 constitutive

این کارکرد نمادین است و در آن زبان و نمادهای دیگر درک ما را از واقعیت و ماهیت مسائل زیست‌محیطی شکل می‌دهند. ارتباطات زیست‌محیطی همچون ابزاری نمادین است که در حل مسائل زیست‌محیطی و در مذاکره با واکنش‌های متفاوت جامعه به آنان به کار می‌بریم (Cox:2012:18-29). پوشش رسانه‌ای مسائل محیط‌زیست بخشی از ارتباطات محیط‌زیست که زمینه‌ای عمومی‌تر است، به حساب می‌آید. رد‌میکرز (2004) معتقد است عناصر گزارشگری علم و سلامت در شغل روزنامه‌نگاری زیست‌محیطی نقش دارند. به باور او روزنامه‌نگاری محیط‌زیست معانی چندگانه دارد و با گذر زمان تعریف روزنامه‌نگاری محیط‌زیست متنوع شده است، همان‌طور که مسائل زیست‌محیطی از مسائلی نظیر نگهداری محیط‌زیست به موارد مدرن‌تر تغییر یافته، شیوه‌ای که رسانه محیط‌زیست را پوشش می‌داد نیز تغییر یافته است. رد‌میکرز می‌گوید: «روزنامه‌نگاری محیط‌زیست یک حوزه پیچیده شده که چیزی بیش از محیط‌زیست را در بر می‌گیرد، بیشتر، سیاست، اقتصاد، و مسائل اجتماعی [در آن] نقش دارند» (Rademakers,2004:14-15). مردم معمولاً به موضوع‌های زیست‌محیطی تا زمانی که به مرحله بحرانی برسند، توجه ندارند. روزنامه‌نگاران به موضوع‌های زیست‌محیطی می‌پردازند تا بین شهروندان و تصمیم‌گیران سیاسی رابطه ایجاد کنند. هرچند مطالب زیست‌محیطی ممکن است چندان بر سیاست‌گذاری‌ها تأثیر نداشته باشند، اما می‌توانند در ایجاد آگاهی مردم از مسائل زیست‌محیطی نقش داشته باشند. باوآدام (2010) معتقد است روزنامه‌نگاری محیط‌زیست باید از گزارشگری صرف و تعاریف مقبول آن فراتر برود و وقایع را پیش‌بینی کند. روزنامه‌نگار زیست‌محیطی باید به موضوع‌هایی بپردازد که به آن‌ها توجه نشده یا نمی‌شود. روزنامه‌نگاری زیست‌محیطی خنثی و بی‌تأثیر نیست، بلکه استانداردها و معیارهای خود را دارد. روزنامه‌نگاران زیست‌محیطی باید به این پرسش اساسی توجه کنند که آیا سیاستگذاران، قانون‌گذاران، شهروندان و دیگران در حفاظت و بقای محیط‌زیست جدی هستند. باوآدام معتقد است در حال حاضر روزنامه‌نگاران در مبارزات زیست‌محیطی خود به‌جای آنکه پیشگیرانه عمل کنند، واکنشی عمل می‌کنند (Bavadam,2010:3-9). روزنامه‌نگاران حرفه‌ای محیط‌زیست مطالب تحقیقی می‌نویسند، فعالیت‌های غیرقانونی را افشاگری می‌کنند و به مشکلات زیست‌محیطی در حال ظهور می‌پردازند. روزنامه‌نگاری محیط‌زیست نیازمند تحقیقات پیش‌زمینه و انجام مصاحبه است. میشل فروم، پروفیسور پیشین دانشگاه وسترن واشنگتن، روزنامه‌نگاری محیط‌زیست را

فراتر از گزارشگری صرف می‌داند. به نظر او روزنامه‌نگاری محیط‌زیست «بیان درگیری‌ها، صداقت و هدفمندی، خطر و فداکاری، و مراقبت از جهان غیرانسانی» را در برمی‌گیرد (environmentalscience).

روزنامه‌نگاری توسعه

اصطلاح روزنامه‌نگاری توسعه حدود سال ۱۹۶۷ مطرح شد. طبق روزنامه‌نگاری توسعه گزارش رویدادهای ملی و بین‌المللی باید به توسعه کشور مربوط شوند و تمرکز اصلی آن بر فرایندهای طولانی‌مدت توسعه باشد. (Gupta,2000:41). روزنامه‌نگاران باید از ظرفیت‌ها و کارکردهای ارتباطات برای رسیدن به هدف‌های توسعه استفاده کنند و از نقش حساس خود در این زمینه آگاه باشند. قندی و بدیعی (۱۳۹۳) معیارهایی را برای مطالب مربوط به روزنامه‌نگاری توسعه برمی‌شمارند: ۱. تأکید بر فرایندها: در روزنامه‌نگاری توسعه توجه به فرایندها اهمیت بسیاری دارد (قندی و بدیعی، ۱۳۹۳:۴۲۴). منظور از فرایندمداری ایجاد رابطه بین رویدادهای به‌ظاهر منفرد و روندهای طولانی‌مدت در جامعه و رابطه آن‌ها به توسعه بین‌الملل است. گزارش تحقیقی و تشریحی نیز در این روزنامه‌نگاری از جایگاهی ویژه برخوردار است. ۲. نگاه انتقادی به برنامه‌ها: اگر روزنامه‌نگار از دید انتقادی به یک مسئله بپردازد و جنبه‌های مثبت و منفی آن را ارزیابی کند، گزارشگری از حالت عادی به گزارشگری تشریحی یا تحقیقی تبدیل می‌شود. ۳. تأکید بر نیازهای مردم: روزنامه‌نگاری توسعه باید تناسب برنامه‌ها و سیاست‌های توسعه را با نیازهای مردم بکاود. ۴. ارائه سابقه موضوع‌ها و طرح‌ها: در بیشتر موارد برای شناخت بهتر رویدادها، اشاره به زمینه و سابقه رویداد ضروری است. ۵. پیش‌بینی نیازهای آینده: روزنامه‌نگار توسعه باید به‌منظور پیش‌بینی نیازهای آینده مردم با کارشناسان به مصاحبه عمقی و گفت‌وگو بپردازد. ۶. تأثیر برنامه‌ها بر مردم: روزنامه‌نگاری توسعه باید درباره تأثیر برنامه‌های توسعه بر زندگی مردم آگاهی دهد. ۷. مقایسه فرآیند توسعه در سایر مکان‌ها. ۸. مقایسه طرح اولیه و اجرا شده. ۹. بررسی ادعای موفقیت برنامه‌ها. ۱۰. نیازهای مردم: روزنامه‌نگار توسعه باید از نیازهای مردم آگاهی داشته باشد (قندی، ۱۳۹۳: ۴۲۴-۴۲۹).

روزنامه‌نگاری بحران

روزنامه‌نگاری بحران پس از ۱۱ سپتامبر بیشتر مطرح شده است. محققان درباره تعریف روزنامه‌نگاری بحران توافق چندانی ندارند و بسته به نوع بحران این اختلاف‌نظرها تشدید می‌شود. درباره برخی از بحران‌ها خطوط راهنما برای روزنامه‌نگاران وجود دارد، اما در برخی دیگر این خطوط راهنما وجود ندارد (نوری، ۱۳۹۱: ۴۲). فرقانی معتقد است روزنامه‌نگاری بحران اصول و قواعدی مشخص و از پیش تعیین‌شده ندارد و «تجربه‌های بومی گذشته و نیز توصیه‌ها و روش‌های استفاده شده روزنامه‌نگاران دیگر کشورها ... منابع نظری و تجربی روزنامه‌نگاری بحران» را تشکیل می‌دهد (فرقانی، ۱۳۹۳: ۷۷-۷۸). صبا نوری در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود مدلی برای روزنامه‌نگاری بحران ارائه داده است. طبق این مدل، که می‌توان آن را مدلی بومی دانست، رسانه‌ها پس از وقوع بحران باید به عناصر خبری «چرا» و «چگونه» بیشتر توجه کنند. در این مدل توجه به سابقه رویداد، بیشتر اهمیت دارد. پوشش خبری نباید محدود به زمان وقوع بحران باشد، بلکه بعد از بحران نیز مطبوعات باید به پیامدهای آن بپردازند. هنگام وقوع بحران‌های سیاسی-اجتماعی باید براساس حرفه‌گرایی عمل کنند، نه براساس دیدگاه‌های ایدئولوژیک و سیاسی (نوری، ۱۳۹۱: ۱۵۴).

چارچوب نظری

نظریه برجسته‌سازی

نظریه برجسته‌سازی از دهه ۱۹۷۰ به بعد مطرح شد. بر پایه این نظریه رسانه‌ها با اخباری که ارائه می‌دهند موضوع‌هایی را که افکار عمومی به آن می‌اندیشند، تعیین می‌کنند. به عبارتی، وقتی رسانه‌ها به موضوعی توجه می‌کنند، اهمیت آن موضوع از نظر عموم افزایش می‌یابد (سورین و تانکارد، ۱۳۸۶: ۳۲۵-۳۲۷). طبق این نظریه، مخاطبان بیشتر احتمال دارد مسائلی را که در تیتراژ اصلی و صفحه اول روزنامه‌ها و گزارش‌های اصلی تلویزیون و رادیو مطرح می‌شوند، مهم بدانند. به همین ترتیب، مطالبی که در صفحه‌های آخر روزنامه منتشر می‌شوند، معمولاً کم‌اهمیت‌تر به نظر می‌آیند (McCombs & Mauro, 1977: 3-7). اظهارنظر برنارد کوهن درباره قدرت رسانه‌ها، به‌نوعی بیانگر اندیشه برجسته‌سازی است: شاید مطبوعات نتوانند به مردم بگویند چگونه فکر کنند، اما قادرند به مردم بگویند درباره چه بیندیشند (سورین و

تانکار، ۱۳۸۶:۳۲۸). مک‌کامبز و شاو معتقدند رسانه‌ها نقش مهمی در شکل دادن به واقعیت سیاسی بازی می‌کنند، خوانندگان نه‌تنها به موضوعاتی که در رسانه‌ها مطرح می‌شود توجه می‌کنند، بلکه برای آن موضوعات اهمیت خاصی متصور می‌شوند (McCombs & Shaw, 1972:176). برجسته‌سازی را نباید به اولویت‌گذاری تقلیل داد. برجستگی پیچیدگی‌های خاصی دارد. انگل لنگ و کورت لنگ، فرایند برجسته‌سازی را به شش مرحله تقسیم می‌کنند: ۱. مطبوعات بعضی مسائل و رویدادها را مهم جلوه می‌دهند، ۲. پوشش خبری رویدادهای مختلف متفاوت است، ۳. مطبوعات به رویدادهای مورد نظر چارچوب خاصی می‌دهند، ۴. زبانی که برای بیان مسائل به کار می‌رود بر درک آن تأثیر می‌گذارد، ۵. رسانه‌ها رویدادها را به نمادهای ثانویه وصل می‌کنند، ۶. اظهار نظر افراد مشهور درباره رویدادها به روند برجسته‌سازی شتاب می‌بخشد (مهدی‌زاده، ۱۳۹۱: ۵۹-۶۰). البته باید در نظر داشت که برجسته‌سازی برای همه افراد به یک اندازه اثرگذار نیست. از نظر مک‌کامبز و ویور افراد از نظر نیاز به راهنمایی متفاوت‌اند و این تفاوت در نفوذ رسانه‌ها بر آنان اثرگذار است. هرچه افراد از موضوعی بی‌اطلاع باشند نیاز به راهنمایی در آنان بیشتر است (سورین و تانکار، ۱۳۸۶:۳۵۰).

روش تحقیق

در این پژوهش برای شناخت بازتاب درگیری بلداجی در خبرگزاری‌ها و سایت‌های خبری از روش تحلیل محتوای کمی استفاده شده است. ابتدا براساس مبانی نظری و ادبیات تحقیق متغیرهای این پژوهش مشخص شده‌اند. پس از تهیه دستورالعمل کدگذاری، مطالب کدگذاری و وارد نرم‌افزار Spss شدند. واحد تحلیل این تحقیق، مطلب است. جامعه آماری این پژوهش مطالب خبرگزاری‌ها و سایت‌های خبری داخلی^۱ درباره رویداد بلداجی از ۹۵/۴/۲۹ (وقوع رویداد) تا ۹۵/۵/۲۹ (زمان انجام پژوهش) است. در این پژوهش از کل‌شماری استفاده شده است.

۱. اسامی خبرگزاری‌ها و سایت‌های خبری مورد بررسی: ایرنا، ایسنا، ایانا، ایلنا، مهر، باشگاه خبرنگاران، بام ایران، برترین‌ها، بروجن سلام، بی‌باک، بیدار، پانا، پرسش، تابناک، تسنیم، جی‌نیوز، جوان آنلاین، سایت صدا و سیما، مرکز چهارمحال و بختیاری، دانا، دمام، ذاکر، زیست‌بوم، سایت بامرام، شمانیوز، صاحب‌خبر، صراط، فارس، فرارو، فردا، گلونی، ماین‌نیوز، میزان، اعتدال، افکارنیوز، انارپرس، وقت ایران، هشدار نیوز، همشهری آنلاین

پایایی و اعتبار تحقیق

برای محاسبه ضریب قابلیت اعتماد این پژوهش از ضریب «ویلیام اسکات» استفاده شد. از آنجاکه ضریب قابلیت اعتماد برای متغیرهایی محاسبه می‌شود که در آن‌ها احتمال دخل و تصرف ذهنیات کدگذار وجود دارد، پس از انجام کدگذاری مرحله اول، سه متغیر پیچیده، دوباره کدگذاری شدند و ضریب قابلیت اعتماد آن‌ها با فرمول اسکات به دست آمد. ضریب به دست آمده برای متغیرهای «عنصر خبری برجسته در لید»: ۰,۸۰ متغیر «بیان دلایل»: ۰,۹۵ و متغیر «موضع‌گیری درباره برنامه‌های دولت» بود با توجه به این‌که متغیرهایی که دوباره کدگذاری شدند، ضریب پایایی بیش از ۰,۷۵ دارند، می‌توان گفت که تحقیق از پایایی لازم برخوردار است. این تحقیق اعتبار صوری نیز دارد، زیرا چند تن از متخصصان دستورالعمل کدگذاری را تأیید کرده‌اند. متغیرهای این تحقیق از ادبیات و مبانی نظری استخراج شده، بنابراین تحقیق از اعتبار سازه نیز برخوردار است.

بررسی یافته‌ها

جدول ۱. تعداد و درصد داده‌های کدگذاری شده بر حسب تاریخ انتشار

تاریخ انتشار	فراوانی	درصد
هفته اول وقوع رویداد	81	63.8
هفته دوم وقوع رویداد	19	15.0
هفته سوم وقوع رویداد	4	3.1
هفته چهارم وقوع رویداد	16	12.6
هفته پنجم وقوع رویداد	7	5.5
جمع کل	127	100.0

با توجه به جدول شماره ۱ می‌توان گفت از مجموع ۱۲۷ مطلب بررسی شده بیشترین تعداد یعنی ۸۱ مورد یا ۶۳,۸ درصد مطالب بررسی شده در تاریخ «هفته اول وقوع رویداد» و کمترین تعداد یعنی ۴ مورد یا ۳,۱ درصد در «هفته سوم وقوع رویداد» منتشر شده‌اند.

جدول ۲. جدول درصد و تعداد مطالب بررسی شده بر حسب نوع خبرگزاری و سایت

درصد	فراوانی	نوع خبرگزاری و سایت
85.8	109	خبرگزاری و سایت ملی
14.2	18	خبرگزاری و سایت محلی
100.0	127	جمع کل

با توجه به جدول شماره ۲ می‌توان گفت از مجموع ۱۲۷ مطلب بررسی شده بیشترین تعداد یعنی ۱۰۹ مورد یا ۸۵٫۸ درصد مطالب بررسی شده به «خبرگزاری و سایت ملی» و کمترین تعداد یعنی ۱۸ مورد یا ۱۴٫۲ درصد به «خبرگزاری و سایت محلی» مربوط است.

جدول ۳. درصد و تعداد مطالب بررسی شده بر حسب سبک مطلب

درصد	فراوانی	سبک مطلب
84.3	107	خبر
11.8	15	گزارش
2.4	3	مصاحبه
1.6	2	یادداشت
100.0	127	جمع کل

با توجه به جدول شماره ۳ می‌توان گفت از مجموع ۱۲۷ مطلب بررسی شده بیشترین تعداد یعنی ۱۰۷ مورد یا ۸۴٫۳ درصد مطالب بررسی شده به سبک «خبر» منتشر شده است و کمترین تعداد یعنی ۲ مورد یا ۱٫۶ درصد مطالب به سبک «یادداشت» منتشر شده است.

جدول ۴. درصد و تعداد مطالب بررسی شده بر حسب منبع

درصد	فراوانی	منبع مطلب
53.5	68	به گزارش
7.8	۱۰	رسانه‌های محلی
34.6	۴۴	رسانه‌های ملی
2.4	۵	اشاره نشده
۱۰۰٫۰	۱۲۷	جمع کل

با توجه به جدول شماره ۴ می‌توان گفت از مجموع ۱۲۷ مطلب بررسی شده بیشترین تعداد یعنی ۶۸ مورد یا ۵۳,۵ درصد مطالب بررسی شده «به گزارش خود منبع» منتشر شده است. «رسانه‌های ملی» با ۳۴,۶ درصد یا ۴۴ مورد در رتبه بعدی قرار دارد. در کمترین تعداد یعنی ۵ مورد یا ۲,۴ درصد به منبع اشاره‌ای نشده است. فقط ۱۰ مورد یا ۷,۸ درصد مطالب به نقل از «رسانه‌های محلی» است.

جدول ۵. درصد و تعداد مطالب بررسی شده بر حسب سرویس

درصد	فراوانی	نام سرویس
7.8	10	حوادث
6.3	8	محیطزیست
11.8	15	سیاسی
25.2	32	اجتماعی
19.7	25	استان‌ها
2.4	3	کشاورزی
4.7	6	پرونده
4.7	6	شهرستان
3.1	4	شهری
11.2	14	نامشخص
3.9	5	رسانه‌ها
100.0	127	جمع کل

با توجه به جدول شماره ۵ می‌توان گفت از مجموع ۱۲۷ مطلب بررسی شده بیشترین تعداد یعنی ۳۲ مورد یا ۲۵,۲ درصد مطالب بررسی شده در سرویس «اجتماعی» منتشر شده است و کمترین تعداد یعنی ۳ مورد یا ۲,۴ درصد مربوط به سرویس «کشاورزی» است.

جدول ۶. درصد و تعداد مطالب بررسی شده بر حسب ارزش خبری

درصد	فراوانی	ارزش خبری
83.5	106	برخورد
3.9	5	شهرت
7.1	9	دربرگیری
5.5	7	شهرت و برخورد
100.0	127	جمع کل

با توجه به جدول شماره ۶ می‌توان گفت از مجموع ۱۲۷ مطلب بررسی شده ارزش خبری بیشترین تعداد یعنی ۱۰۶ مورد یا ۸۳,۵ درصد مطالب بررسی شده «برخورد» است و کمترین تعداد یعنی ۷ مورد یا ۵,۵ درصد مطالب بررسی شده ارزش خبری «شهرت و برخورد» دارند.

جدول ۷. درصد و تعداد مطالب بررسی شده بر حسب نوع مطلب

درصد	فراوانی	نوع مطلب
89.8	114	رویدادمدار
10.2	13	فرایندمدار
100.0	127	جمع

با توجه به جدول شماره ۷ می‌توان گفت از مجموع ۱۲۷ مطلب بررسی شده ارزش خبری بیشترین تعداد یعنی ۱۱۴ مورد یا ۸۹,۸ درصد مطالب بررسی شده «رویدادمدار» و کمترین تعداد یعنی ۱۳ مورد یا ۱۰,۲ درصد مطالب بررسی شده «فرایندمدار» است.

جدول ۸. درصد و تعداد مطالب بررسی شده بر حسب عنصر خبری برجسته در لید

درصد معتبر	درصد	فراوانی	عنصر خبری برجسته در لید
23.6	23.6	30	که
3.9	3.9	5	کی
3.1	3.1	4	چرا
2.4	2.4	3	چگونه
63.0	63.0	80	چه
3.9	3.9	5	بدون لید
100.0	100.0	127	جمع کل

با توجه به جدول شماره ۸ می‌توان گفت از مجموع ۱۲۷ مطلب بررسی شده در بیشترین تعداد یعنی ۸۰ مورد یا ۶۳ درصد مطالب بررسی شده عنصر «چه» در لید برجسته شده است. عنصر خبری «که» با ۵۶ مورد یا ۴۴٫۱ درصد در رتبه بعدی قرار دارد. کمترین نسبت یعنی ۲٫۴ درصد یا ۳ مورد به عنصر «چگونه» اختصاص دارد. ۵ مطلب نیز بدون لید است.

جدول ۹. درصد و تعداد مطالب بررسی شده بر حسب داشتن عکس

درصد	فراوانی	داشتن عکس
66.9	85	دارد
33.1	42	ندارد
100.0	127	جمع کل

با توجه به جدول شماره ۹ می‌توان گفت از مجموع ۱۲۷ مطلب بررسی شده، بیشترین تعداد یعنی ۸۵ مورد یا ۶۶٫۹ درصد «عکس دارند» و کمترین تعداد یعنی ۴۲ مورد یا ۳۳٫۱ درصد «عکس ندارند».

جدول ۱۰. درصد و فراوانی مطالب بررسی شده بر حسب نوع عکس

درصد معتبر	درصد	فراوانی	نوع عکس
47.1	31.5	40	آرشیوی
29.4	19.7	25	مربوط به رویداد
23.5	15.7	20	مربوط به جلسه
100.0	66.9	85	جمع
	33.1	42	بدون عکس
	100.0	127	جمع کل

با توجه به جدول شماره ۱۰ می‌توان گفت از مجموع ۸۵ مطلب دارای عکس، بیشترین تعداد یعنی ۴۰ مورد یا ۴۷٫۱ درصد «آرشیوی» است و کمترین تعداد یعنی ۲۰ مورد یا ۱۵٫۷ درصد به «مربوط به جلسه» است.

جدول ۱۰. درصد و تعداد مطالب بررسی شده بر حسب اشاره به پیشینه رویداد

درصد	فراوانی	اشاره به پیشینه رویداد
55.9	71	اشاره شده است
44.1	56	اشاره نشده است
100.0	127	جمع کل

با توجه به جدول شماره ۱۱ می‌توان گفت از مجموع ۱۲۷ مطلب بررسی شده در بیشترین نسبت یعنی ۵۵٫۹ درصد یا ۷۱ مطلب به پیشینه رویداد اشاره شده است و در ۴۴٫۱ درصد یا ۵۶ مورد به پیشینه رویداد اشاره‌ای نشده است.

جدول ۱۱. درصد و تعداد مطالب بررسی شده بر حسب نوع نگاه به پیشینه

درصد معتبر	درصد	فراوانی	نوع نگاه به پیشینه
12.7	7.1	9	ریشه‌یابی
25.4	14.2	18	تحلیلی
62.0	34.6	44	توصیف کلی
100.0	55.9	71	جمع کل
	44.1	56	به پیشینه اشاره نشده است
	100.0	127	جمع

جدول شماره ۱۲ نشان می‌دهد از مجموع ۷۱ مطلبی که به پیشینه رویداد اشاره کرده‌اند. بیشترین تعداد یعنی ۴۴ مورد یا ۶۲ درصد به «توصیف کلی» پیشینه رویداد اکتفا کرده‌اند. در کمترین تعداد یعنی ۹ مورد یا ۱۲٫۷ درصد مطالب به ریشه‌یابی رویداد پرداخته‌اند.

جدول ۱۲. درصد و فراوانی مطالب بررسی شده بر حسب موضع‌گیری مطلب در رابطه با برنامه‌های

دولت

درصد	فراوانی	موضع‌گیری مطلب درباره برنامه‌های دولت
26.8	34	برنامه‌های دولت را نقد کرده است
25.2	32	برنامه‌های دولت را بیان کرده است
9.4	12	برنامه‌های دولت را تأیید کرده است
38.6	49	به برنامه‌های دولت اشاره نکرده است
100.0	127	جمع کل

با توجه به جدول شماره ۱۳ می‌توان گفت از مجموع ۱۲۷ مطلب بررسی شده، بیشترین تعداد یعنی ۳۴ مورد یا ۲۶,۸ درصد «برنامه‌های دولت را نقد کرده است». ۲۵,۲ درصد یا ۳۲ مطلب نیز به بیان برنامه‌های دولت اکتفا کرده‌اند. کمترین تعداد یعنی ۱۲ مورد یا ۹,۴ درصد به «برنامه‌های دولت را تأیید کرده است».

جدول ۱۳. درصد و فراوانی مطالب بررسی شده بر حسب نگاه مسئله محور

موضع گیری مطلب درباره برنامه‌های دولت	فراوانی	درصد
بله	35	27.6
خیر	92	72.4
جمع کل	127	100.0

با توجه به جدول شماره ۱۴ می‌توان گفت از مجموع ۱۲۷ مطلب بررسی شده، بیشترین تعداد یعنی ۹۲ مورد یا ۷۲,۴ درصد مطالب «نگاه مسئله محور ندارند» و کمترین تعداد یعنی ۳۵ مورد یا ۲۷,۶ درصد مطالب «نگاه مسئله محور دارند».

جدول ۱۴. درصد و فراوانی مطالب بررسی شده بر حسب ریشه مشکلات

ریشه مشکلات	فراوانی	درصد
اشاره نشده	۸۱	63.7
برنامه‌های نامناسب	۲۲	17.3
خشکسالی و برنامه نامناسب	15	11.8
خشکسالی	6	4.7
نگرانی مردم	۳	1.6
جمع	127	100.0

با توجه به جدول شماره ۱۵ می‌توان گفت از مجموع ۱۲۷ مطلب بررسی شده، بیشترین تعداد یعنی ۸۱ مورد یا 63.7 درصد مطالب به ریشه مشکلات «اشاره نشده» است و در مواردی که به ریشه مشکلات اشاره شده در بیشترین تعداد یعنی ۲۲ مورد یا 17.3 درصد مطالب ریشه مشکلات «برنامه‌های نامناسب» عنوان شده و «خشکسالی و برنامه نامناسب» با ۱۱,۸ درصد یا

۶ مورد در رتبه بعدی قرار دارد. در کمترین تعداد یعنی ۳ مورد یا ۱,۶ درصد مطالب «نگرانی» ریشه مشکلات عنوان شده است.

جدول ۱۵. تعداد و فراوانی مطالب بررسی شده بر حسب عنوانی که به رویداد اطلاق شده

درصد	فراوانی	عنوانی که به رویداد اطلاق شده
۵۱,۵	۶۵	درگیری
۳,۱	۴	بحران
۷,۸	۱۰	نگرانی
۱۴,۲	۱۸	تجمع
۱۳,۴	۱۷	حادثه
۵,۵	۷	اعتراض
۲,۳	۳	اغتشاش
۲,۳	۳	سایر (وقایع، اتفاق تلخ، بی‌نظمی)
۱۰۰,۰	۱۲۷	جمع

با توجه به جدول شماره ۱۶ می‌توان گفت از مجموع ۱۲۷ مطلب بررسی شده، در بیشترین تعداد یعنی ۶۵ مورد یا ۵۱,۵ درصد با عنوان «درگیری» به رویداد اشاره شده است. عنوان «تجمع» با ۱۸ مورد در رتبه بعدی قرار دارد. کمترین تعداد یعنی ۳ مورد یا ۲,۳ درصد به‌طور مشترک به گزینه‌های اغتشاش و سایر («اتفاق تلخ»، «وقایع» و «بی‌نظمی») اختصاص دارد.

جدول ۱۶. درصد و فراوانی مطالب کدگذاری شده بر حسب توجه به معیارهای روزنامه‌نگاری توسعه

درصد	فراوانی	توجه به معیارهای روزنامه‌نگاری توسعه
۴۱,۷	۵۳	به معیارهای روزنامه‌نگاری توسعه توجه شده است
۵۸,۳	۷۴	به معیارهای روزنامه‌نگاری توسعه توجه نشده است
۱۰۰,۰	۱۲۷	جمع

با توجه به جدول شماره ۱۷ می‌توان گفت از مجموع ۱۲۷ مطلب بررسی شده، در ۴۱,۷ درصد مطالب به معیارهای روزنامه‌نگاری توسعه توجه شد است و ۵۸,۳ درصد مطالب به معیارهای روزنامه‌نگاری توسعه توجه نشده است.

جدول ۱۷. درصد و فراوانی مطالب توسعه‌ای شده بر حسب معیارهای روزنامه‌نگاری توسعه

درصد	فراوانی	معیارهای روزنامه‌نگاری توسعه
25.9	۲۰	نگاه انتقادی به برنامه‌ها
23.3	۱۸	تأکید بر نیازهای مردم
15.6	۱۲	تأکید بر فرایندها
15.6	۱۲	نیازهای مردم
۷,۸	۶	ارائه سابقه طرح‌ها
۷,۸	۶	تأثیر بر برنامه‌ها
4	۳	پیش‌بینی نیازهای آینده
۰,۰	۰	مقایسه فرایند توسعه در سایر مکان‌ها
۰,۰	۰	مقایسه طرح اولیه و اجرا شده
۰,۰	۰	بررسی ادعای موفقیت برنامه‌ها
۱۰۰,۰	۷۷	جمع

با توجه به جدول شماره ۱۸ بیشترین نسبت یعنی ۲۵,۹ درصد مطالب توسعه‌ای به معیار «نگاه انتقادی به برنامه‌ها» توجه کرده‌اند. «تأکید بر نیازهای مردم» با ۲۳,۳ درصد در رتبه بعدی قرار دارد. پیش‌بینی نیازهای مردم با ۴ درصد کمترین نسبت را به خود اختصاص داده است.

جدول ۱۸. درصد و فراوانی مطالب بررسی شده بر حسب بیان دلایل

درصد	فراوانی	بیان دلایل
8.7	11	بیان دلایل مسئولان برای انتقال آب
21.3	27	بیان دلایل مردم برای مخالفت با انتقال آب
14.2	18	بیان دلایل هر دو طرف
55.9	71	هیچ‌یک
100.0	127	جمع

جدول شماره ۱۹ نشان می‌دهد از جمع ۱۲۷ مطلب بررسی شده، بیشترین نسبت یعنی ۷۱ مورد یا ۵۵,۹ درصد دلایل مسئولان برای انتقال آب یا دلایل مردم برای مخالفت با آن را بیان نکرده‌اند. ۲۱,۳ درصد یا ۲۷ مطلب دلایل مردم را بیان کرده‌اند و کمترین نسبت یعنی ۸,۷ درصد یا ۱۱ مورد به بیان دلایل مسئولان پرداخته‌اند.

نتیجه‌گیری

در این مقاله به منظور شناخت نحوه پوشش خبری رویداد بلداجی در خبرگزاری‌ها و سایت‌های داخلی، ۱۲۷ مطلب کل شماری شدند. یافته‌ها نشان می‌دهد:

حدود ۶۴ درصد مطالب در هفته اول وقوع رویداد منتشر شده‌اند، یعنی بیشترین تمرکز خبرگزاری‌ها بر رویداد بلداجی هفته اول وقوع رویداد است. درحالی‌که روزنامه‌نگاری بحران ایجاب می‌کند رسانه‌ها بعد از بحران نیز به بحران و به‌ویژه پیامدهای آن بپردازند و فقط بر زمان وقوع رویداد متمرکز نباشند. به باور برخی متخصصان، رسانه‌ها معمولاً به مسائل زیست‌محیطی توجه کمی دارند، مگر اینکه به نقطه بحرانی رسیده باشند. در مورد رویداد بلداجی نیز شاهدیم که رسانه‌ها تا زمانی که درگیری بر سر انتقال آب رخ نداده است به موضوع انتقال آب کم‌توجه‌اند و هنگام درگیری نیز بیشترین تمرکز آن‌ها بر نقاط اوج بحران است و پیامدهای آن را چندان نمی‌کلوند و به ریشه‌کاوی این مسائل توجه کمی دارند.

حدود ۸۴ درصد مطالب ارزش خبری برخوردار دارند و بیشتر از نصف مطالب با عنوان «درگیری» به رویداد اشاره کرده‌اند. عنوان «تجمع» با ۱۸ مورد در رتبه بعدی قرار دارد. تعداد بسیاری کمی نیز با عنوان‌های «اغتشاش»، «اتفاق تلخ»، «وقایع» و «بی‌نظمی» به رویداد اشاره کرده‌اند. نتیجه می‌گیریم جنبه «برخورد» این رویداد در رسانه‌ها برجسته شده است. همچنین استفاده غالب از کلمه «درگیری» را (با توجه به بار معنایی کلمه‌های جایگزین نظیر اغتشاش) می‌توان تمایل رسانه‌ها برای حفظ بی‌طرفی تفسیر کرد.

حدود ۴۰ درصد مطالب بررسی شده هنگام پوشش خبری رویداد بلداجی، به برنامه‌های دولت اشاره‌ای نکرده‌اند. این موضوع را می‌توان تمایل رسانه‌های بررسی شده به محافظه‌کاری تفسیر کرد. مطالب اندکی که به برنامه‌های دولت اشاره کرده‌اند بیشتر به نقد برنامه‌ها پرداخته‌اند و رویکردی انتقادی دارند. در کمتر از ۱۰ درصد نیز برنامه‌های دولت تأیید شده

است. یعنی رسانه‌های بررسی شده کوشیده‌اند به برنامه‌های دولت اشاره‌ای نداشته باشند و اگر اشاره‌ای به این برنامه‌ها داشته‌اند بیشتر با هدف نقد این برنامه‌ها بوده است.

بیش از ۸۵ درصد مطالب بررسی شده مربوط به خبرگزاری و سایت‌های خبری ملی است. همچنین، رسانه‌های بررسی شده حدود ۳۵ درصد مطالب را به «رسانه‌های ملی» ارجاع داده‌اند و فقط کمتر از ۸ درصد مطالب آن‌ها به نقل از «رسانه‌های محلی» است. نتیجه می‌گیریم خبرگزاری‌ها و سایت‌های محلی توجه بسیار کمی به این موضوع داشته‌اند حال آنکه در روزنامه‌نگاری بحران، توسعه و محیط‌زیست رسانه‌های محلی نقشی اساسی دارند. به‌ویژه هنگام وقوع بحران، باید رسانه‌های محلی نقش محوری داشته باشند. این موضوع می‌تواند ناشی از ضعف رسانه‌های محلی باشد. البته در این تحلیل باید به کم تعداد بودن سایت‌ها و خبرگزاری‌های محلی به نسبت مشابه ملی آنان توجه داشت.

بیشترین نسبت مطالب در سرویس اجتماعی منتشر شده‌اند، سرویس «استان‌ها» و «سیاسی» در رتبه‌های بعدی قرار دارند. ۱۰ مطلب نیز در سرویس «حوادث» به انتشار رسیده است. نتیجه می‌گیریم خبرگزاری‌ها و سایت‌های خبری رویداد بلداجی را بیشتر به‌عنوان رویدادی اجتماعی، سیاسی برجسته کرده‌اند.

حدود ۸۵ درصد مطالب به سبک «خبر» و فقط ۱۱ درصد به سبک گزارش منتشر شده‌اند. حال آنکه هنگام وقوع بحران گزارشگری تشریحی و تحلیلی اهمیت بیشتری دارد و رسانه‌ها باید از سبک گزارش و مصاحبه استفاده کنند که قابلیت بیشتری برای تحلیل و تشریح رویداد دارند. البته بخشی از این موضوع به ماهیت رسانه‌های بررسی شده نیز بازمی‌گردد چرا که خبرگزاری‌ها بیشتر مطالب خود را در سبک خبر منتشر می‌کنند. همان‌طور که اشاره شد، نتایج پژوهش‌های انجام‌شده نیز کمبود مطالب تحلیلی و تفسیری درباره مسائل زیست‌محیطی را تأیید می‌کند.

معمولاً رویدادهای مربوط به محیط‌زیست معمولاً تا زمانی که برخورد یا درگیری رخ ندهد چندان مورد توجه قرار نمی‌گیرند. برای انجام این پژوهش در یک بازه‌زمانی پنج‌هفته‌ای، تمام مطالب خبرگزاری‌ها و سایت‌ها با کلیدواژه‌های مختلف مربوط به انتقال آب، بلداجی و نظایر آن جست‌وجو شدند، مشاهدات نشان داد که خبرگزاری‌ها زمانی به مسئله انتقال آب در بلداجی

توجه کرده‌اند که درگیری رخ داده است. بیشتر مطالب نیز معطوف به هفته اول وقوع رویداد است و پس از آن توجه چندانی به موضوع نشده است.

در کمتر از ۵۰ درصد مطالب بررسی شده به معیارهای روزنامه‌نگاری توسعه توجه شد است و «نگاه انتقادی به برنامه‌ها» و «تأکید بر نیازهای مردم» بیشترین معیارهای روزنامه‌نگاری توسعه بودند که در مطالب بررسی شده به آن‌ها توجه شده بود. این موارد نشان می‌دهد که مسائل محیط‌زیست و توسعه پایدار چندان در دستور کار خبرگزاری‌ها نیستند.

در شرایط بحرانی اشاره به پیشینه رویداد اهمیت زیادی دارد. در روزنامه‌نگاری توسعه و محیط‌زیست نیز پرداختن به مطالب فرایندمدار اهمیت بیشتری دارد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد ۸۹٫۸ درصد مطالب بررسی شده «رویدادمدار» هستند و فقط ۱۰٫۲ درصد مطالب بررسی شده «فرایندمدار» هستند و این موضوع بیانگر عملکرد غیرحرفه‌ای خبرگزاری‌ها و سایت‌های خبری بررسی شده است. همچنین، می‌توان نتیجه گرفت رسانه‌های بررسی شده از نظر معیارهای روزنامه‌نگاری توسعه و محیط‌زیست عملکرد ضعیفی داشته‌اند.

یافته‌های پژوهش بیانگر این است که در ۶۳٫۷ درصد مطالب به ریشه مشکلات «اشاره نشده» است و خبرگزاری‌ها و سایت‌ها در مواردی که به ریشه مشکلات اشاره کرده‌اند در بیشترین تعداد یعنی ۲۲ مورد «برنامه‌های نامناسب» را ریشه مشکلات دانسته‌اند. در ۱۱٫۸ درصد مطالب نیز «خشکسالی و برنامه نامناسب» ریشه مشکلات عنوان شده است.

افزون بر این، حدود ۶۵ درصد مطالب علت درگیری را «انتقال آب» دانسته‌اند. درصد بسیار اندکی از مطالب کم‌آبی، ورود نیروی انتظامی و پیگیری مطالبات اجتماعی را علت درگیری دانسته‌اند. حدود ۵۶ درصد مطالب به پیشینه رویداد اشاره کرده‌اند که ۶۲ درصد آن‌ها نیز به توصیف کلی رویداد اکتفا کرده‌اند، و حدود ۳۸ درصد مطالب به تحلیل و ریشه‌یابی رویداد پرداخته‌اند. حال آنکه رسانه‌ها منبع آگاهی مردم از رویدادها و مسائل زیست‌محیطی محسوب می‌شوند و انتظار می‌رود پیش از این به تحلیل و تشریح رویداد بپردازند.

بیشترین تعداد یعنی ۷۲٫۴ درصد مطالب «نگاه مسئله‌محور ندارند» فقط ۲۷٫۶ درصد مطالب «نگاه مسئله‌محور دارند». خبرگزاری‌های بررسی شده یکی از منابع کسب اطلاعات برای مردم هستند و باید بیش از این مطالب خود را بپرووراندند.

۵۵,۹ درصد مطالب دلایل مسئولان برای انتقال آب یا دلایل مردم برای مخالفت با آن را بیان نکرده‌اند. ۲۱,۳ درصد یا ۲۷ مطلب دلایل مردم را بیان کرده‌اند و کمترین نسبت یعنی ۸,۷ درصد یا ۱۱ مورد به بیان دلایل مسئولان پرداخته‌اند. این موارد بیانگر این است که خبرگزاری‌ها و سایت‌های بررسی شده چنان‌که باید به تشریح و تحلیل رویداد نپرداخته‌اند. از آنجاکه ارتباطات محیط‌زیست پیچیده است و مسائل سیاسی، اقتصادی و اجتماعی را در بر می‌گیرد، رسانه‌ها نباید با مسائل زیست‌محیطی ساده برخورد کنند و باید به تشریح و تحلیل مسائل بپردازند. همان‌طور که اشاره شد متخصصان معتقدند رسانه‌ها باید از گزارش صرف فراتر بروند و پیشگیرانه عمل کنند نه واکنشی، حال آن‌که طبق نتایج این پژوهش، رسانه‌ها با توجه اندکی که به تحلیل، تفسیر و ریشه‌یابی رویداد داشته‌اند، در گزارش رویداد نیز ضعیف عمل کرده‌اند.

منابع

- احمدی مزرعه خطیری، مرتضی (۱۳۹۲) نحوه پوشش مطالب مربوط به آلودگی هوای کلان‌شهرهای ایران در مطبوعات-تحلیل محتوای پنج روزنامه ایران، کیهان، همشهری، مردم‌سالاری و آرمان روابط عمومی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی
- بران، صدیقه و داودی، اسماعیل (۱۳۹۱) بررسی تطبیقی نحوه پوشش خبری وقایع مرتبط با محیط زیست در رسانه‌های سایبر جریان اصلی و رسانه‌های سایبر شهروندی. فصلنامه علوم خبری، سال اول، شماره ۲، ۳۴-۲۰.
- سورین، ورنر جوزف و تانکاردجیمز (۱۳۸۶) نظریه‌های ارتباطات. مترجم علیرضا دهقان، تهران: دانشگاه تهران.
- فرقانی، محمدمهدی (۱۳۹۳) روزنامه‌نگاری، ارتباطات و جامعه. تهران: انتشارات اطلاعات.
- قندی، حسین و بدیعی، نعیم (۱۳۸۱) روزنامه‌نگاری نوین. تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
- محبوبی، لعی (۱۳۹۱) جایگاه روزنامه‌نگاری محیط زیست در ایران چگونگی بازتاب رویدادهای زیست‌محیطی سال ۱۳۸۹ در روزنامه‌های ایران، همشهری و مردم‌سالاری. پایان‌نامه کارشناسی ارشد ارتباطات، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
- مک کوئیل، دنیس (۱۳۸۸) درآمدی بر نظریه ارتباطات جمعی. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
- مهدی‌زاده، سید محمد (۱۳۹۱) نظریه‌های رسانه اندیشه‌های رایج و دیدگاه‌های انتقادی. تهران: همشهری.
- نوری، صبا (۱۳۹۱) روزنامه‌نگاری بحران: به‌سوی تدوین یک مدل بومی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
- همشهری آنلاین (۱۳۸۶) مفاهیم: توسعه پایدار چیست؟ کد مطلب: ۳۰۵۰۸ دسترسی در: <http://hamshahrionline.ir/details/۳۰۵۰۸>
- Aykut, SC, Comby, J-B, Guillemot, H (2012) *Climate change controversies in French mass media 1990-2010*. Journalism Studies, v 13
- Bavadam, Lyla (2010) **Environmental stories among the most challenging**. The Green Pen: Environmental Journalism in India and South Asia, India: SAGE Publishing
- Cox, R. (2012) **Environmental communication and the public sphere** (3 nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

- Proress, David, McCombs, Maxwell E (2016) **Agenda Setting: Readings on Media, Public Opinion, and Policymaking**. New yourk: Routledge
- Giordano MA, Wolf AT (2003) **Sharing waters – Post-Rio international water management**, Natural Resources Forum, v 23
- Gupta, V. S (2000) **Communication and Development: The Challenge of the Twenty-first Century**. new delhi: Concept Publishing Company
- Hansen, A. (2011). **Communication, media and environment: Towards reconnecting research on the production, content and social implications of environmental communication**. International Communication Gazette, v 73
- <http://www.environmentalscience.org/career/environmental-writer>
- Joy, K. J, Paranjap Suhas (2007) **Understanding Water Conflicts in South Asia**. Contemporary Perspectives, V 1
- Keating, Michael and National Round Table on the Environment and the Econom(1993) **Covering the Environment: A Handbook on Environmental Journalism**. Canada: National Round Table on the Environment and the Economy
- Klöpffer, Yvonne (2008) **Southeast Asian water conflicts—from a political geography perspective**. Asia Europe Journal, June V6
- McCombs, M. E., & Mauro, J. B. (1977). **Predicting newspaper readership from content characteristics**. Journalism Quarterly, v 54
- McCombs, M. E, Shaw, D. L. (1972) **The agenda-setting function of mass media**. Public Opinion Quarterly, v 36
- OECD (1999) **Environmental Communication**. Paris: OECD Publications
- Rademakers, Lisa (2004) **Examining the handbooks on environmental journalism: A qualitative document analysis and response to the Literature**. Master thesis, University of South Florida
- Reese, Stephen et al (2001) **Framing Public Life: Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World**. Taylor& Francis Resources Forum, Oxford, No. 27